

μπαλαούρο

Τετάρτη, 15 Φεβρουαρίου 2012
8:06 μμ

Σημασία

κυρίως **κρατητήριο**

Σε πολεμικό πλοίο, χώρος κοντά σε πυροβολείο όπου αποθήκευαν πυρομαχικά ([πυριτιδαποθήκη](#)) και άλλα υλικά.

Μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως πρόχειρος χώρος κράτησης, για παραπτώματιες του πληρώματος, εξ ου και η μεταφορική του έννοια.

μπαλαούρο «αποθήκη πλοίου»

< βεν. ballauro «στενή προεξοχή (εξώστης) πλοίων σε χαμηλότερο κατάστρωμα, κοντά στην πρύμνη, κατάλληλη για άμυνα» < μεσν. λατ. 'ballatorium «πλατφόρμα, κατασκευή από (συνδεόμενες) σανίδες» (> ιταλ. ballatoio) < λατ. bellatorium, ουσιαστικοπ. ουδ. τού επιθ. bellatorius «πολεμικός, μαχητικός», με σημασιολ. επίδρ. τού υστ. λατ. ballāre «χορεύω, χοροπηδώ». Η λέξη δήλωνε επίσης την «αποθήκη πλοίου», η οποία ορισμένες φορές χρησίμευε και ως κρατητήριο.

131

Συνώνυμα

Ειρκτή

Δεσμωτήριο

Μπουζού

Η κρύα [ενν. φυλακή]^[5]. Από το τουρκικό μπουζ buz: πάγος αλλά και κρύο.

Από όπου και το ρημα μπουζουριάζω Συλλαμβάνω, φυλακίζω, τσακώνω, μαζεύω.

Το μορριζο μπουζιαζω^[4] σημαίνει κρυωσα, κρυολογησα. Το μπουζί είναι το επιθετο κρύος. Πβλ. Το τελλάλημα του μανάβη «Είναι και κρύο μπουζί το γλυκό καρπούζι» .

Μπουντρούμι

Από το τουρκικο bodrum

Στενή

Εννοείται στενή η φυλακή^[5].

Οι στενοττα χωρου των φυλακων είναι παροιμιώδης. Για το λογο αυτό το φυλακιζω λεγεται «θα σε χωσω στη φυλακή» ή «θα σε χωσω μεσα» .

πβλ. Το ρεμπέτικο τραγουδακι

Κάτω στα Λεμονάδικα*

γίνηκε φασαρία

δυο λαχανάδες** πιάσανε

και κάναν την κυρία

Τα σίδερα τους φόρεσαν

και στη **στενή** τους πάνε

κι αν δε βρεθούν τα λάχανα

το ξύλο που θα φάνε

*)Λεμονάδικα: περιοχή του Πειραιά όπου άραζαν τα καϊκία με τα λεμόνια από τον Πόρο.

**) Λαχανάδες, λάχανα: πορτοφολάδες, πορτοφόλια

**)Κάνω την κυρία:κανω τον ανξερο

Φυλακη

Δημόσιο κτίριο όπου κρατούνται υπό επιτήρηση υπόδικοι ή κατάδικοι: Κλείνω / βάζω / χώνω κπ. στη φυλακή, φυλακίζω. Μπαίνω στη φυλακή, φυλακίζομαι. Κάνω (στη) φυλακή, περνώ ένα διάστημα στη φυλακή. Βγαίνω / απολύομαι από τη φυλακή, αποφυλακίζομαι. Στρατιωτικές / αγροτικές φυλακές. Τραγούδια της φυλακής. Φυλακές υψίστης ασφαλείας.

ΠΑΡ ΦΡ (και ειρ.) της φυλακής τα σίδερα είναι για τους λεβέντες, οι τολμηροί, οι ριψοκίνδυνοι δε φοβούνται το κόστος των ενεργειών τους.

Ευφημισμός για τη φυλακή το επίρρημα «μέσα» (εντός) :θα σε χωσω μέσα, τον εκλείσαν μέσα, είναι στα μέσα και στα ὄξω κλπ.

2. η φυλάκιση, η ποινή της φυλάκισης: Καταδικάστηκε σε / έφαγε τρία χρόνια φυλακη χωρίς αναστολή. || (για στρατ.): Ο λοχαγός τιμώρησε το στρατιώτη με είκοσι μέρες φυλακή.

3. (μτφ.) καθετί (χώρος, θεσμός κτλ.) που στερεί ή περιορίζει την (προσωπική) ελευθερία: Ορισμένοι θεωρούν ότι ο γάμος είναι φυλακή.

[λόγ. < ελνστ. φυλακή (στις σημ. 1, 3), αρχ. σημ.: `φρουρά']

Θου κυριε φυλακην τω στοματι μου και θυραν περιοχης περι τα χειλη μου .
ψαλμοί, 140:3

Εδώ η φυλακη εχει τη εννοια «φρουρά», «κουστωδιά» .

ηλπισεν η ψυχη μου επι τον Κυριον, απο φυλακης πρωιας μεχρι νυκτος , απο φυλακης πρωιας ελπισταω Ισραηλ επι τον Κυριον
ψαλμοί, 129:6

Οι φρουρές είχαν και την έννοια μονάδας μέτρησης χρόνου. Στη στρατιωτική ορολογία λέμε 1η [βάρδια](#) ή νούμερο (2-4 είναι το γερμανικό νούμερο)

Περισσότερα στο [νούμερα](#) και [νούμερο](#) του «BYZANTINO ΛΕΞΙΚΟ»

Ψειρού

Εννοείται φυλακή με ψειρες.[5]

Ετυμολογία

1. Από το λατινικό ρήμα **Bajulare** > Μπαγιουλάριον > μπαουλάριον > μπαούλο αλλά και **μπαλαουριον**> μπαλαούρο με αντιμεταθεση των γραμμάτων από επιδραση από το ανεμουριο,
2. Πιθανο και από την ΙΕ ρίζα $\sqrt{Bag}$ > **bagutum** και **bagule** (κιβώτιο με καμπυλο σκεπασμα, επενδεδυμένο με δέρμα που χρησιμευει ως ταξιδιωτική αποσκευή).
3. Το αγγλικό bag, το Ιταλικό **Bagalio** και τα ελληνικά **Μπαγκάζια**, **μπαγκαζιέρα** ελκουν από την ρίζα **bag** την καταγωγή τους.
4. Το τουρκικό **bağlamak** σημαίνει δεσμεύω, δένω, φυλακίζω (πιθανο αντιδανειο από Βυζ και Λατινικά) απ' όπου τα ΝΕ:
  - α μπαγλαμάς** από τη μετοχή αοριστου του bağlamak > **bağlama** = ο φυλακισμένος και κατά συνεκδοχή το μουσικο οργανο που παιζουν οι φυλακισμενοι.
  - β μπαγλαρώνω**: Από το **bağlamak** με εξελληνισμό (μπαγκλαρώνω με φωνητική επιδραση από το γλαρώνω)

Bajulare: φυλασσω, εγκλειω = bajulus> bajula >βάγιουλα> βαγιούλα> βάγια = βρεφοκομος.

Στα μεσαιωνικά ποιήματα επειδή το βάγιουλα θεωρήθηκε υποκοριστικό, έγινε **βάγια**.

πβλ. Κριαρά:

βάγια ή βάα· βάια.

Τροφός, παραμάννα· υπηρέτρια:

να μιμείται την βάιαν, όπου, όταν κλαίει το παιδίον, το παρηγορεί (Σοφίαν., Παιδαγ. 112)

η βάγια και η δέσποινα εις Βέλθανδρον παγαίαναν (Βέλθ. 1055).

[<μτν. ουσ. βᾱῖα (L-S και Suppl., DGE). Η λ. στο Meursius και σήμ. ιδιωμ.]

Quod genus Graeci άχθοφόρους vocant, Latine **baiulos** appellamus

Aulus Gellius, Attic Nights 5, III

Μεταφράζω: Αυτούς που το γένος των Γραικών ονομάζει άχθοφόρους, οι Λατίνοι καλούμε **baiulos**. [ΠΗΓΗ](#)

bajulus: "αυτός που φέρει βάρη" (Lewis & Short), ο χαμάλης

Μεταφορικά: ο υπεύθυνος, ο φροντιστής, ο επίτροπος

Από την ίδια ρίζα και ο **Βαΐλος** = Τοποτηρητής πχ. Ο Γοδεφριγος Α ο Βιλλαρδουίνος ήταν **Βαΐλος** του Μορέως. Η λέξη εδώ έχει τιμητικό χαρακτήρα.

Σημ: από το **Bajulare** παρήχθη και αντίστοιχο ρήμα **βαΐλίζω**:

πβλ το Κυπριακό Δημοτικό Τραγούδι "Η λυερή τζ' ο Χάρος"

- Τράβα το κόρη λυερή τ αππάριν να ποδρώσει

στον λάκκον τράβα πότισ' το τζαι πρίχου να νυκτώσει.

- Εν μ' έμαθεν η μάνα μου κτηνά να **βαΐλίζω**

την προίκαν μου μερόνυχτα έσει με τζαι πλουμίζω.

Από το Bajulare ίσως και το Κυπριακό βαώνω = κλειδώνω [\[1\]](#)

Στο Δημοτικό «Παραμυθι του φυσικοῦ κλέφτη» ^{9453.157 [217]}

Ο Θεῖος του αντί νά τον βκάλη 'ς το βουνόν, εβάωσεν τον σε μίαν τσόμπραν και τοῦ έκρέμμασεν στην νεβκάν έναν κουλούριν ...

Τσόμπρα = κάμαρα από το Γαλλ. Chambre

Νεβκά = το δοκάρι της σκεπής, το πάτερο ή πατερό..

Ξενόγλωσσα

Λατινικά

cista

Απ' το ελληνικό κίστη[3]απ όπου και το cisterna «υπογεια δεξαμενή νερού»

Που περασε στα πρώιμα Γαλλικά ως cisterne (Αγγλ. Cistern) και σημαίνει μπαλαούρο, υπογει φυλακή, μπουντρούμι.

Η cisterna περασε σαν κιστέρνα στα βυζαντινά ελληνικά θεωρηθηκί ο τι το αρχικό «κι» είναι ο συμπλεκτικός συνδεσμός «και».

Έτσι κι η στέρνα> η στέρνα.

Ιταλικά

baule

< $\sqrt{bag}$ > bagalio

Γαλλικά

bahut

Αγγλικά

cest "box, coffer, casket," απλο το πρωτογερμανικό *kista, πρώιμο δάνειο από το λατινικό cista

"chest, box" απ το ελληνικό κιστη[3] από την ριζα*kista "πλεκτό δοχείο" κατ'επέκτασιν Chest : ο θωραξ ήδη από το 1520, replacing breast (n.), on the metaphor of the ribs as a box for the organs.

Σήμερα το στήθος λεγεται Chest . Στο τραγουδι «Dead Man's Chest» στο μυθιστόρημα « Treasure Island» (Το Νησι των Θησαυρων)

Του Robert Louis Stevenson:

"Fifteen men on the dead man's chest--

...Yo-ho-ho, and a bottle of rum!

Drink and the devil had done for the rest--

...Yo-ho-ho, and a bottle of rum!"

Τούρκικα

Bodrum

Από όπου το μπουντρούμι.

Το τουρκικό ετυμολογικό λεξικό [Nisanyan Sozluk](#) το θεωρεί δάνειο από το ελληνικό πέτριον (πετραίον;) δηλ. εκ πέτρας.

Αν δεχθούμε αυτή την αποψη το μπουντρούμι είναι αντιδανειο.

Σχόλια

Δεν είναι περίεργο γιατί το εγκλείω (αρχ. φωράω> φωριαμός) σημαίνει και συλλαμβάνω (επ' αυτοφώρω)^[2] αφού όποιος συλλαμβάνεται εγκλείεται κι όλας.

Το Μπαγιουλάριον μπαιουλάριον> μπαουλάριο > μπαούλο αλλά και μπαλαούριον> μπαλαούρο με αντιμετάθεση των γραμμάτων από επίδραση από το ανεμούριο,

Εικόνα

ναυτικο μπαούλο

Τραγούδι

Αν αστικό λεωφορείο

έκανες την καρδούλα σου,
πριν γίνω, κούκλα μου, θηρίο,
μάζεψε τα μπαούλα σου.
Ψύλλοι στ' αυτιά.

Υποσημειώσεις

[1]

Το **βαώνω** μάλλον προερχεται και απ το **βαλανώ βαλανώ**

Βαλᾶνώνω, μέλ. -ώσω, στερεώνω με μια **βάλανο** (βλ. αυτ.)· βεβαλάνωκε τήν θύραν, σε Αριστοφ.· στην Παθ., βεβαλανωμένος, -η, -ον, ο κλεισμένος με ασφάλεια, ασφαλισμένος, σφραγισμένος, στον ίδ.

Αφου η **βάλανος**, ή,

I. **βελανίδι**, Λατ. glans, φρούτο, καρπός του φυτού «φηγός», το οποίο παρέχεται στους χοίρους, σε Ομήρ. Οδ.· οποιοδήποτε παρόμοιο με το βελανίδι φρούτο, χουρμάς, σε Ηρόδ., Ξεν.

II. (από την ομοιότητα του σχήματος), σιδερένια σφήνα, **σύρτης, μάνταλο**, Λατ. pessulus, το οποίο διαπερνά τον ξύλινο μοχλό (μόχλος) και εισέρχεται στις παραστάδες της πόρτας, με τέτοιον τρόπο ώστε ο μοχλός να μην κινείται μέχρι να τραβηχτεί ο σύρτης με ένα κλειδί ή γάντζο (βλ. βαλανάγρα), σε Αριστοφ., Θουκ. (αμφίβ. προέλ.).

[2]

*λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ' αὐτοφώρῳ
μοιχευομένη:*

ΙΩΑΝΝ 8:4

[3]

Κίστη

κίστη, ή, 1. κουτί, κιβώτιο, Λατ. cista, σε Ομήρ. Οδ., Αριστοφ. 2. είδος κινητού γραφείου, κιβώτιο που περιέχει όλα τα χρήσιμα προς γραφή, σε Αριστοφ. ²⁶⁵

κίστη, ή, basket, hamper, Od.6.76, Ar.Ach.1098, al., Thphr.HP 5.7.5, al., PCair.Zen.430.11, al. (iii B.C.), Euph.9, Call.Hec.1.2.13 (κείστη), etc.; writing-case, desk, Ar.V.529; voting-urn, Notiz.Arch. 4.20 (Cyrene, Aug.); = ἀγγεῖον πλεκτόν, Hsch.; από φλούδες δένδρων και επομένως διαφορον του «κιβωτός».

[4]

Ο Νίκος Τσιφόρος αναφέρει το χαριτωμένο του Αιμίλιου απέ την Πόλη: «Λέγω την καισιέρα ένα μπιλιέττο να με δίνεις, αμμα με έβαλε κοντά στην πόρτα και είχε αγιάζι και **μπούζιασα**»

[5]

Τρια χαρακτηριστικα για την φυλακη επιθετα πηραν ην εννοια του ουσιαστικου και εκφερονται χωριστο «φυλακή». Το «φυλακη» παραλειπεται ως ευκολως εννοούμενον.

Η στενή , η μπουζού και η ψειρου.